

“การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ”: สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นบางประการ
เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบ
ความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม

“Semantic Changes of Words”: Causes and Consequences of Some
Instances When Semantic Changes Occur in Thai Words, Considering
a Comparison between the New Meaning and the Original Meaning

สุวัฒน์ชัย คชเพต^{1*} และรัตนชัย ปรีชาพงค์กิจ²

Suwatchai Khotchaphet^{1*} and Rattanachai Preechaponkij²

(Received: Feb. 3, 2024; Revised: Apr. 29, 2024; Accepted: Apr. 30, 2024)

บทคัดย่อ

ความหมายของคำเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะความหมายของคำไม่ได้มีเพียงความหมายเดียว จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมาเมื่อเทียบกับความหมายเดิม บทความนี้จึงเสนอ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และ 2) ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม พบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมายมาจาก 6 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุทางด้านภาษา 2) สาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ 3) สาเหตุทางด้านสังคม 4) สาเหตุทางจิตวิทยา 5) สาเหตุจากอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ และ 6) สาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีชื่อใหม่ ส่วนผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเปลี่ยนแปลงความหมายในคำ พบว่า มี 2 ด้าน คือ 1) ผลที่เกิดกับขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ได้แก่ ความหมายแคบลงและความหมายกว้างออก โดยมีปัจจัยด้านเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย นอกจากนี้ ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงความหมายยังเกิดการขยายออกด้วยการใช้ในเชิงเปรียบเทียบที่เรียกว่า “การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์” 2) ผลที่เกิดกับการเปลี่ยนแปลงในการประเมินทางความหมาย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงบวกและเชิงลบ โดยเฉพาะความหมายเชิงลบเกิดจากคำศัพท์นั้นมีความหมายไม่สุภาพหรือแย่ลงกว่าเดิม ซึ่งอาจทำให้คำศัพท์นั้นกลายเป็นคำต้องห้าม

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา 13000

Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000 Thailand

* Corresponding author, e-mail: suwatchai.k@aru.ac.th

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา 13000

Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000 Thailand

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงความหมาย
การเปลี่ยนแปลงความหมายในคำภาษาไทย

ABSTRACT

The semantics of a word are a part of language that can change, as words do not possess only a single meaning, leading to the emergence of new meanings when compared to the original ones. This article presents two points: 1) the causes of semantic changes, and 2) some consequences of such changes in the Thai language, considering a comparison between the new and original meanings. The causes of semantic changes derive from six factors: 1) linguistic reasons, 2) historical and scientific progress, 3) social factors, 4) psychological reasons, 5) influence from foreign languages, and 6) the necessity for new terms. As for the consequences of semantic changes, there are two aspects: 1) effects on the scope of semantic changes, which include narrowing and broadening of meanings, influenced by temporal factors. Furthermore, the scope of semantic changes also expands through comparative usage, termed "metaphorical extension", and 2) effects on the evaluation of semantic changes, which include positive and negative changes, especially negative changes resulting from words becoming impolite or worse than before, potentially leading to these words becoming taboo.

Keywords: Semantic changes, The causes of the semantic changes,
Semantic changes in Thai words

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะทางธรรมชาติของภาษา เพราะภาษาที่มีผู้ใช้เพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันมีลักษณะสำคัญ คือ มีความแตกต่าง (Variation) ในภาษาและความแตกต่างในภาษาดังกล่าวอาจเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งของภาษานั้นไม่ได้เกิดขึ้นแล้วมีผลในทันที เพราะการเปลี่ยนแปลงของภาษาต้องใช้เวลาและมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Gradual) อีกทั้งยังมีลักษณะสม่ำเสมอ (Consistent) จากประเภทหนึ่งไปสู่อีกประเภทหนึ่งโดยที่ผู้ใช้ภาษาอาจไม่รู้ตัว (Unconscious) (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2559, น. 35) ทั้งนี้ วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2555, น. 74) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงจะเริ่มจากการแปรภาษาในระดับบุคคลก่อน จนกระทั่งสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของภาษามีมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งใช้คำเรียกว่า “การเลื่อน

ของภาษา” ซึ่งหมายถึงการแปรได้รับการยอมรับมากขึ้นๆ จนกลายเป็นการใช้รูปแบบนั้นอย่างสมบูรณ์จึงจะเป็น การเปลี่ยนแปลง หากเราพูดว่ารูปใดรูปหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป หมายความว่ารูปนั้นมีมากกว่าหนึ่งรูปแปรและรูปเหล่านั้นเคยใช้ต่างช่วงเวลากัน เช่น คำว่า “อัน” ตัวอย่างประโยคคือ สมบัติอันล้ำค่า จะพบลักษณะการใช้ในอดีตนานกว่าปัจจุบัน รูปคำปัจจุบันที่ใช้มาก คือ คำว่า “ที่” เช่น สมบัติที่มีค่า “อัน” กับ “ที่” เป็นรูปแปรของประพันธสรรพนาม เราอาจกล่าวได้ว่า “อัน” ใช้มากกว่า “ที่” ในอดีต และเป็นรูปที่กำลังจะหายไปโดยถูกแทนที่ด้วยคำว่า “ที่” ในภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาดังกล่าวอาจเกิดขึ้นโดยตัวภาษาเอง หรืออาจเกิดขึ้นเพราะปัจจัยภายนอก (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540, น. 10) ปัจจัยภายนอกที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่นักภาษาศาสตร์ให้ความสนใจเป็นพิเศษ เช่น โฮมส์ (Hymes, 1964, p. 451) ได้กล่าวว่า การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาในปัจจุบันจะต้องนำบริบททางสังคมมาศึกษาด้วย เพราะโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นหลายประการ นับตั้งแต่สมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปเป็นต้นมา ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อภาษาคือความต้องการที่จะใช้ภาษาให้หลากหลายและแปลกใหม่มากขึ้น เช่น การทำหน้าที่เป็นภาษามาตรฐาน การมีบทบาทระดับชาติและระดับนานาชาติ การขยายตัวในด้านคำศัพท์และรูปประโยค การปรับตัวเองให้เข้ากับยุคใหม่ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ซึ่งแสดงความจริงที่ว่าภาษาเปลี่ยนแปลงตามสภาวะการณ์ของสังคม Croft (2000) ให้ความเห็นว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษามีหลายรูปแบบ ได้แก่ โครงสร้างทางภาษา เช่น ระบบเสียง ระบบคำและวากยสัมพันธ์ หน้าที่ของภาษา ภาษากับความคิด ภาษากับสังคม และการแปรภาษาหรือความหลากหลายของภาษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเปลี่ยนแปลงทางภาษาจะเกิดขึ้นกับทุกส่วนของภาษา แต่ระบบความหมายเป็นส่วนของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกัน นันทนา วงษ์ไทย (2561, น. 63-64) กล่าวว่า สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากความหมายของคำๆ หนึ่งหรือประโยคๆ หนึ่ง ไม่ได้มีเพียงหนึ่งความหมาย แต่เราพบว่า คำอาจมีมากกว่าหนึ่งความหมายได้ทั้งที่มีรูปเหมือนกันหรือที่เรียกว่า “คำพ้องรูป” เช่น “สระ” มีความหมายต่างๆ ได้แก่ แอ่งน้ำขนาดใหญ่หรือเสียงพูดที่เปล่งออกมาโดยอาศัยการเคลื่อนไหวของลิ้น และริมฝีปาก แต่ไม่มีการสกัดกั้นจากอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งในปากหรือการพอกให้สะอาดหมดจดจากที่ผู้เขียนกล่าวไปข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางภาษามีผลกระทบกับทุกระบบในภาษาโดยเฉพาะด้านความหมายในระดับคำ ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็นที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำทั้งหมด 2 ประเด็น คือ 1) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และ 2) ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม ดังนี้

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย

ความหมายเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ การให้ความหมายของคำใดคำหนึ่งนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่ามีได้หลากหลาย การเปลี่ยนแปลงทางความหมายจึงเป็นผลตามมาและเกิดขึ้นโดยง่าย อุลแมนน์ (Ullmann, 1970) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายสามารถแบ่งออกได้ 6 ประการ ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอด้วยตัวอย่างในภาษาไทยที่สอดคล้องกับการจำแนกของอุลแมนน์ ดังนี้

1. สาเหตุทางด้านภาษา

สาเหตุทางด้านภาษา (Linguistic reasons) สาเหตุนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความหมายของคำหนึ่งถูกส่งผ่านไปยังอีกคำหนึ่ง เนื่องจากคำทั้งสองมักปรากฏร่วมกันบ่อยๆ ดังเช่นตัวอย่างที่ 1 และ 2 ในภาษาไทย 1) เขาหาว่าฉันขโมยเงินของเขาไป 2) แดงรับแล้วว่าเป็นสายส่งยาเสพติด จากตัวอย่างคำว่า “หา” ในที่นี้มาจากคำว่า “กล่าวหา” เนื่องจากเป็นคำที่ต้องปรากฏร่วมกันเสมอ (ในความหมายว่ากล่าวโทษ) ความหมายของคำว่า “กล่าว” ในเชิงที่หมายถึง “บอก แจ้ง” พูดว่าอีกฝ่ายกระทำผิด จึงถูกส่งผ่านไปให้คำว่า “หา” ส่งผลให้คำว่า “หา” สามารถปรากฏเพียงลำพังได้โดยยังคงมีความหมายเหมือนคำว่า “กล่าวหา” หรือคำว่า “รับ” ที่มาจากคำว่า “ยอมรับ” ที่มีพบการใช้เดี่ยวๆ ในความหมายที่เหมือนกับคำว่า “ยอมรับ”

2. สาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ

สาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ (Historical and scientific progress) นันทนา วงษ์ไทย (2561, น. 66) กล่าวว่า สาเหตุนี้เกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ สถาบัน ความคิด แนวคิดทางวิทยาศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ชื่อที่ใช้เรียกสิ่งต่างๆ เหล่านั้นยังคงเดิม จึงส่งผลให้ความหมายมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้เขียนยกตัวอย่างเช่นคำว่า “ปากกา” ในภาษาไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย จากความหมายประจำรูป “ปากกา” หมายถึง ปากของนกชนิดหนึ่งมีลักษณะแหลมเหมือนกับส่วนหัวของอุปกรณ์ที่ใช้เขียน และต้องใช้จุ่มหมึกเมื่อเขียนเช่นกัน แต่ในปัจจุบันเมื่อเราใช้คำว่า “ปากกา” เราก็ไม่ได้นึกถึงปากกาในความหมายแบบเดิมแล้ว แต่นึกถึงปากกาลูกกลิ้งที่นิยมใช้กัน (ปราณี กุลละวณิชย์, 2545, น. 348) นอกจากนี้ คำว่า “โทรศัพท์” ในปัจจุบันก็มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางความหมายเนื่องจากความเจริญ ก้าวหน้าทางวิทยาการเช่นกัน เป็นเพราะในสมัยก่อนคำว่า “โทรศัพท์” จะหมายถึง อุปกรณ์สื่อสารชนิดหนึ่งที่ทำให้พูดคุยกันได้ในระยะไกลมีแป้นให้หมุนหมายเลขปลายทางและมีหูจับที่ติดกับตัวเครื่อง ต่อมาเมื่อมีลักษณะใหม่ คือ หูจับไม่ได้ติดกับตัวเครื่อง แต่สามารถดึงออกไปใช้งานได้ ถัดมาก็มีหน้าจอที่บอกหมายเลขขณะโทรออกได้ ทำให้ความหมายของโทรศัพท์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อมีโทรศัพท์มือถือเกิดขึ้นและมีความก้าวหน้าของวิทยาการที่ไม่หยุดยั้งตามมาเนื่องจากในปัจจุบันโทรศัพท์ไม่ได้ใช้เพียงพูดคุยกันเท่านั้น แต่ยังใช้ส่งข้อความ ฟังเพลง ดูหนัง เล่นเกม

เล่นอินเทอร์เน็ต และถ่ายรูปได้ นอกจากนี้ยังมีโทรศัพท์มือถือแบบที่ไม่มีปุ่มให้กด แต่ใช้การสัมผัสหน้าจออีกด้วย สุริยา รัตนกุล (2555, น. 210) ได้ยกตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาไทย เช่น คำว่า “กษัตริย์” ซึ่งแต่เดิมต้องเป็นผู้นำที่เป็นนักรบ เพราะคำว่า “กษัตริยา” เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ผู้ป้องกันภัยหรือชาตินักรบ ต่อมาใช้หมายถึง พระเจ้าแผ่นดินในระบบประชาธิปไตยผู้ทรงมีพระราชภาระในทางรัฐศาสตร์มากกว่าใช้พระแสงดาบ หรือคำว่า “แม่ทัพ” ในปัจจุบันก็ไม่ออกรบ แต่มีหน้าที่พัฒนาเสริมสร้างกองทัพให้พร้อมรบ รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และความมั่นคงสงบเรียบร้อยของประเทศ นอกจากนี้ในงานวิจัยของ กรกฤช มีมงคล (2564, น. 37) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านอรรถศาสตร์ของ “ฤ” ซึ่งเป็นการศึกษาความหมายของภาษาข้ามสมัย และพบว่าในสมัยสุโขทัยคำว่า “ฤ” มักใช้ในความหมายเชิงอุปลักษณ์โดยให้ความหมายว่า “เช่นนั้น” ในสมัยอยุธยาพบว่า การใช้คำว่า “ฤ” ความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยสุโขทัยแบบความหมายแยกออก โดยพบว่ามีความหมายเป็นคำเชื่อมเพื่อแสดงเหตุผล ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบว่า คำว่า “ฤ” มีความหมายแยกออกมาเป็นคำสร้อยและมักใช้ในวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง และในสมัยปัจจุบันพบว่า การใช้คำว่า “ฤ” มีการใช้แทนคำว่า “หรือ” ในประโยคคำถาม ซึ่งจากที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมาทั้งหมดจึงทำให้เห็นว่า คำหนึ่งๆ เคยมีความหมายหมายถึงสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะรูปร่างและคุณสมบัติที่แน่นอน ต่อมาความเจริญทางวิทยาการทำให้ของสิ่งนั้นมีรูปร่างคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้คำนั้นจะยังใช้เพื่อหมายถึงสิ่งนั้นอยู่แต่ความหมายของคำก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไป อันเกิดจากสาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ

3. สาเหตุทางด้านสังคม

สาเหตุทางด้านสังคม (Social factors) เมื่อคำหนึ่งที่ใช้กันทั่วไปมีการนำไปใช้เป็นคำศัพท์เฉพาะ เช่น คำศัพท์เกี่ยวกับการค้า หัตถกรรม วิชาชีพต่างๆ หรือเฉพาะกลุ่ม คำนั้นก็จะมีความหมายที่เฉพาะเจาะจง (Specialization) มากขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากนำคำที่มีใช้แต่ในเฉพาะกลุ่มมาใช้ในบริบททั่วไป คำนั้นก็จะมีความหมายกว้างขึ้นหรือมีความหมายโดยทั่วไป (Generalization) ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “ของกลาง” ที่โดยทั่วไป หมายถึง ของใช้ร่วมกัน แต่ในภาษากฎหมาย หมายถึง ของที่เจ้าหน้าที่หรือโจทก์ได้มาและนำสู่ศาลเพื่อใช้ประกอบพิจารณาคดี (สุริยา รัตนกุล, 2555, น. 212) นอกจากนี้ในภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของสำนวนไทย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายเมื่อนำไปใช้ในความหมายที่เจาะจง ผู้เขียนยกตัวอย่างเช่น สำนวน “ออกหัก” แต่เดิมใช้ในความหมายว่า “เป็นคำกล่าวเปล่งออกมาหมายความว่าหนักเหลือเกิน เตื่อตร้อนเหลือเกิน” เช่นเดียวกับคำว่า “ออกคราก” “ออกแตก” แต่ในปัจจุบันความหมายเปลี่ยนไปเป็น “พลาดหวัง” มักใช้ในสถานการณ์ที่เกี่ยวกับความรัก หรือสำนวน “ซักไย” เดิมทีความหมาย คือ “พูดติดต่อกันเรื่อยไป ไม่หยุดปาก” แต่ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็น “บงการอยู่เบื้องหลัง” ใช้จำเพาะ

ในสถานการณ์การทำงานหรือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2558, น. 85)

4. สาเหตุทางจิตวิทยา

สาเหตุทางจิตวิทยา (Psychological reasons) แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ปัจจัยทางด้านอารมณ์ และ 2) คำต้องห้าม ได้แก่

4.1 ปัจจัยทางด้านอารมณ์ คือ ความรู้สึกที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย เนื่องจากเราสนใจเรื่องใดเป็นพิเศษ เราก็มักจะพูดถึงเรื่องนั้นบ่อยๆ แม้ที่กำลังพูดในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกันก็ตาม เป็นเพราะเรื่องนั้นอยู่ในความคิดของเรา และด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบแบบอุปมา (Simile) หรืออุปลักษณ์ (Metaphor) กับสิ่งนั้นขึ้น เมื่อเราต้องการกล่าวถึงสิ่งอื่น ผู้เขียนยกตัวอย่างเรื่องของอาวูรในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ผู้คนและสิ่งของต่างๆ พากันถูกตั้งชื่อไปตามชื่อเรียกอาวูร อาทิ เรียก “ถั่ว” ว่า “เศษกระสุน” เรียก “ผู้หญิงที่มีลูกมาก” ว่า “ปืนกล” ส่วนอาวูรก็มีการเรียกในเชิงเปรียบเทียบเช่นกัน โดยนำไปเปรียบเทียบสิ่งของที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เช่น เรียก “ปืนกล” ว่า “เครื่องรดกาแฟ” นันทนา วงษ์ไทย (2561, น. 70) แสดงความเห็นว่าการเปรียบเทียบนี้จัดว่ามีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางความหมายอย่างมาก เมื่อสิ่งของสองสิ่งมีความเหมือนกันด้วยรูปร่างลักษณะหรือคุณสมบัติ เรามักนำคำที่ใช้เรียกสิ่งนั้นไปใช้เรียกอีกสิ่งหนึ่งได้ เช่น คำว่า “ปากกา” ที่นำลักษณะของปากกาที่มีความแหลมไปใช้เรียกอุปกรณ์ที่ใช้เขียนที่มีส่วนปลายแหลมเหมือนปากของ “นกกา” การเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้คำว่า “ปากกา” มีความหมายเพิ่มขึ้นจากเดิม ผู้เขียนยกตัวอย่างทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในคำว่า “Surf” และ “ท่อง” คำว่า “Surf” ในภาษาอังกฤษมีความหมายประจำรูปหมายถึง “เล่นกระดานโต้คลื่นทะเล” แต่เมื่อนำมาใช้ในบริบทของการเล่นอินเทอร์เน็ตกลับนำมาใช้ในความหมายที่กว้างขึ้นกว่าเดิม หมายถึง “เล่นเว็บไซต์ต่างๆ ในอินเทอร์เน็ต เช่น ในประโยค “I usually **surf** the Internet to gather information for my research study.” ในขณะที่ภาษาไทยใช้ในคำว่า “ท่อง” ซึ่งมาจากคำว่า “ท่องเที่ยว” หมายถึง “การเดินทางไปตามสถานที่ต่างๆ” เช่นในประโยค “วิธีการ**ท่อง**เน็ตอย่างปลอดภัย” จะเห็นได้ว่าคำทั้งสองที่ผู้เขียนกล่าวถึงมีความหมายเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม เนื่องจากมีคุณสมบัติของความหมายประจำรูปที่เหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง จึงนำไปใช้เรียกให้เกิดความหมายกว้างขึ้นได้

4.2 คำต้องห้าม หรือ “Taboo” ซึ่งหมายถึงการกระทำที่ต้องห้ามหรือการหลีกเลี่ยง โดยทั่วไปคำต้องห้ามเป็นคำพูดที่ถือว่าไม่สุภาพ ไม่ควรกล่าวในที่สาธารณะ (தியู ศรีนราวัตน์, 2548, น. 98) คำต้องห้ามบางประเภทมีลักษณะเป็นสากล เพราะเป็นคำต้องห้ามในหลายวัฒนธรรม เช่น คำต้องห้ามที่เกี่ยวกับอวัยวะเพศ และคำที่เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติของร่างกายมนุษย์ในบางวัฒนธรรมและลัทธิศาสนา คำต้องห้ามเป็นคำที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องสิ่งที่ไม่เห็นธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยห้ามบุคคลกล่าวถึง ซึ่งอาจเป็นความกลัวว่าจะอัปโชคและนำผลร้ายมาสู่ตนได้ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าคำต้องห้ามและพฤติกรรมต้องห้ามมีในแทบทุกสังคมและวัฒนธรรม คำต้องห้ามจึงสามารถสะท้อนให้เห็นระบบค่านิยมและความเชื่อของสังคมหนึ่งๆ นันทวัฒน์ เนตรเจริญ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2558, น. 170) ได้กล่าวว่า แม้ถ้อยคำต้องห้ามจะเป็นถ้อยคำที่ถูกสังคมยบยั้งว่าไม่สมควรใช้เนื่องจากขัดต่อค่านิยมอันดีงาม แต่เราจะพบการใช้ถ้อยคำต้องห้ามในการสื่อสารอยู่บ่อยครั้ง เพราะนอกจากถ้อยคำต้องห้ามจะใช้สื่อความหมายตามรูปภาษาแล้วยังสามารถทำหน้าที่อื่นๆ ในการสื่อสารได้ เช่น สบประมาท (Abusively) สบถสาบานเพื่อแสดงอารมณ์ (Cathartically) ตลอดจนใช้เน้นความหมาย (Emphatically) ด้วย คำต้องห้ามจึงมีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย เนื่องจากเมื่อผู้ใช้ภาษาไม่สามารถเอ่ยคำต้องห้ามออกมาได้ จึงมีคำที่ใช้เรียกคำต้องห้ามนั้นแทน เรียกว่า “คำรื่นหู” (Euphemism) การใช้คำรื่นหูเพื่อแทนคำต้องห้ามนี้เองเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย สอดคล้องกับปราณี กุลละวณิชย์ (2545, น. 349-450) ที่กล่าวว่า คำที่กลายมาเป็นคำต้องห้ามนั้นมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง ในบางครั้งสาเหตุก็เป็นเรื่องเสียงของคำคำนั้น เช่น ในภาษากรุงเทพฯ ปัจจุบันคำว่า “แก่” มีความหมายไปในทางลบ เช่น มีความหมายว่า “ไร้ประโยชน์” หรือ “ไร้สมรรถภาพ” เพื่อจะหลีกเลี่ยงความหมายในทางลบนี้ จึงมีคนใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทน “คนแก่” คำว่า “สลิ้ม” มีความหมายไปในทางลบ จึงมีผู้ใช้คำว่า “ชุมชนแออัด” แทน คำว่า “แก่” และ “สลิ้ม” จึงนับได้ว่าเป็นคำต้องห้าม แม้ว่าจะไม่สื่อความหมายที่รุนแรงก็ตาม ดังนั้นคำว่า “ผู้สูงอายุ” กับ “ชุมชนแออัด” จึงกลายเป็นคำรื่นหูไป อุลแมนน์ได้แบ่งคำต้องห้ามออกเป็น 3 ประเภท ตามสาเหตุทางจิตวิทยา ได้แก่ 1) คำต้องห้ามที่เกิดจากความกลัว (Taboo of fear) ทั้งนี้ แก้วใจ จันทร์เจริญ (2532, น. 28-32) ได้กล่าวว่าเหตุของการต้องหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม เพราะต้องการขจัดความกลัวในความเชื่อของคนในวัฒนธรรมนั้น ด้วยการใช้คำรื่นหูในภาษาไทย โดยยกตัวอย่างความกลัวและความเชื่อในเรื่องที่ว่า หากมี “ตัวเหี้ย” มาปรากฏให้เห็นคนในบ้านจะได้รับความเดือดร้อนจนทำให้คนคิดหาทางแก้ไขโดยการทำพิธีมงคลแก้ ในด้านภาษาก็แก้ไขโดยการเลี่ยงไปใช้คำว่า “ตัวเงินตัวทอง” เพื่อให้ฟังดูเป็นสิริมงคล เพราะเงินทองเป็นของมีค่า 2) คำต้องห้ามที่เกิดจากความละเอียดอ่อน (Taboo of delicacy) เป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์มักจะเลี่ยงไม่พูดถึงเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนทางความรู้สึก เช่น โรคภัยไข้เจ็บ ความตาย ฯลฯ ผู้เขียนยกตัวอย่างในงานวิจัยเรื่อง อุปลักษณะเกี่ยวกับความตายในภาษาไทยของนันทนา วงษ์ไทย (2555, น. 43-64) ซึ่งพบว่าในภาษาไทยเลือกใช้ถ้อยคำที่มีอุปลักษณะเพื่อเลี่ยงใช้คำที่ตรงไปตรงมาจนสร้างความรู้สึกไม่น่ายินดี โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงเรื่องของความตาย ผลของการวิจัยพบว่าในภาษาไทยใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ อย่างเช่น (1) “ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้โปรดดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณกำพล วัชรพล ไปสถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์เทอญ” (2) “ดิฉันได้แต่เสียใจอยู่ตลอดเวลาที่ไม่สามารถจัดละครการกุศลให้ท่านได้ชมทันเวลา หม่อมอาภาก็มาสิ้นบุญเสียก่อน” (3) “พี่เหนื่อยมามากพอแล้ว ขอให้พี่งนอนหลับให้สบายเถิดนะ” คำที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างจะเห็น

ได้ว่าการไม่ใช้คำว่า “ตาย” เนื่องจากทำให้เกิดความทุกข์ความเศร้าใจ จึงเลี่ยงไปใช้คำพูดอื่นแทน

3) คำต้องห้ามที่เกิดจากความเหมาะสม (Taboo of propriety) คำต้องห้ามประเภทนี้เกี่ยวข้องกับเพศ บางส่วนของร่างกาย และคำสบถ สว่างล คงจันทร์ (2545, น. 156) ได้ยกตัวอย่างคำต้องห้ามในภาษาไทยที่เกิดจากความไม่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศจากพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ให้เห็นว่า คำกล่าวถึงเรื่องของเพศก็เป็นคำต้องห้ามที่ไม่ควรนำมากล่าวในที่สาธารณะ หากมีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึง คนส่วนใหญ่จะเลี่ยงไปใช้คำอื่นแทน เช่น “สาวแค้นตัด **พวงสวรรค์** หม่อมทิ้ง” คำว่า “พวงสวรรค์” คนส่วนใหญ่ก็จะรับรู้ว่ามีหมายถึงอะไร ซึ่งในที่นี้หมายถึงอวัยวะสืบพันธุ์ของเพศชาย หรืออีกตัวอย่างหนึ่งใช้คำว่า “หมอนกเขา” คำว่า “นกเขา” ก็จัดได้ว่าเป็นคำเลี่ยงอีกเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีคำอื่นอีก เช่น “ของลับ” “ของสงวน” “ปลาซ่อน” “จู” “นิ้วกลาง” “ขาที่สาม” “ที่ใช้เลี้ยงทารก” “หอย” “พลุทุเรียน” เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสาเหตุหลักมาจากการที่ผู้ส่งสารต้องการให้เกิดความสุภาพในการใช้ภาษา เพราะจากประเภทของคำเลี่ยงที่ได้กล่าวไปแล้วจะเห็นได้ว่า คำเลี่ยงส่วนใหญ่เกิดจากคำที่ใช้แทนคำไม่สุภาพ ผู้ส่งสารจึงหาวิธีการเลี่ยงคำที่มีความหมายไม่ดีต่างๆ โดยการเลี่ยงไปใช้คำที่ประกอบด้วยคำที่มีความหมายดีแทน

5. สาเหตุจากอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ

สาเหตุจากอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ (Influence from foreign language) การเปลี่ยนแปลงทางความหมายเกิดจากอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศโดยเป็นการเปลี่ยนความหมายของคำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2556, น. 9) กล่าวว่า การยืมภาษา คือ การที่ภาษาหนึ่งนำเอาคำหรือลักษณะทางภาษาหนึ่งไปใช้ในภาษาของตน ภาษาที่ถูกยืมมามักจะถูกเปลี่ยนแปลงรูปคำ เสียง และความหมายในภาษานั้นใหม่ เพื่อความสะดวกในการออกเสียงและเป็นไปตามลักษณะสำคัญของภาษาผู้ยืม ทั้งนี้ อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2555, น. 105-109) กล่าวว่า การยืมภาษาสามารถยืมได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเกณฑ์ขององค์ประกอบของภาษาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการยืมคำ ยืมความหมาย ยืมเสียง ยืมตัวอักษร ยืมสำนวน ยืมไวยากรณ์ ยืมฉันทลักษณ์ ฯลฯ เช่น การยืมความหมาย ภาษาที่ผู้รับยืมมาจะยืมเฉพาะความคิด (ความหมาย) ของคำโดยไม่ได้ยืมรูปคำ (ทั้งรูปคำและเสียง) มาด้วย หรือภาษาผู้รับสร้างคำออกเลียนแบบคำในภาษาของผู้ให้ยืมภาษา โดยนำคำที่มีความหมายเดียวกับคำของภาษาผู้ให้มาประกอบกัน บางครั้งอาจเรียกว่า “การยืมแบบแปล” ก็ได้ เช่น “Honey moon” (น้ำผึ้งพระจันทร์) “Sea lion” (สิงโตทะเล) “Black market” (ตลาดมืด) ฯลฯ ในทำนองเดียวกัน นันทนา วงษ์ไทย (2555, น. 72) ได้ยกตัวอย่างการยืมความหมายในภาษาฝรั่งเศส เช่นคำว่า “Parlement” ซึ่งแต่เดิมมีความหมายว่า การพูด (Speaking) เนื่องมาจากคำนี้เกิดจากกริยา “Parler” ที่แปลว่า “พูด” แต่เมื่อยืมมาใช้ในภาษาอังกฤษในคำว่า “Parliament” จะไม่ได้หมายถึงการพูดแล้ว แต่หมายถึง “รัฐสภา” ใดๆ ก็ดี จะเห็นได้ว่าเมื่อนำมาใช้ในภาษาอังกฤษแล้วก็ยังคงเค้าความหมายเดิมที่เกี่ยวกับการพูดอยู่ เนื่องจากรัฐสภา

เป็นสถานที่สำหรับใช้ในการอภิปราย ตัวอย่างอื่นที่ใกล้เคียงกันเช่น ในภาษาอังกฤษกับภาษาไทย คำว่า “Mansion” หมายถึง ที่อยู่อาศัยที่ใหญ่โต หรูหรา อาจเทียบได้กับคำว่า “คฤหาสน์” ในภาษาไทย แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยกลับหมายถึง “ที่พักร่วม” คล้ายกับคำว่า “อพาร์ทเมนต์” แทน

6. สาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีชื่อใหม่

สาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีชื่อใหม่ (Necessity for new term) เมื่อใดก็ตามที่ต้องมีชื่อเพื่อเรียกสิ่งใหม่ๆ หรือความคิดใหม่ๆ สามารถทำได้ 3 วิธี ได้แก่

6.1 การสร้างคำใหม่ที่มีอยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่นในภาษาไทย คำว่า “ตู้เย็น” ซึ่งเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ในขณะที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Refrigerator” เป็นการนำเอาคำที่มีอยู่แล้ว ได้แก่คำว่า “ตู้” มาประสมกับคำว่า “เย็น” จึงได้คำใหม่ว่า “ตู้เย็น” เป็นชื่อเรียกสิ่งใหม่ที่มีขึ้น (สุริยา รัตนกุล, 2555, น. 221) การสร้างคำเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของภาษาเพื่อเพิ่มจำนวนคำให้เพียงพอกับความต้องการใช้ เมื่อสภาพสังคมขยายตัวและมีความเจริญก้าวหน้ามากเท่าใด ความจำเป็นที่จะต้องใช้คำเพื่อรองรับสิ่งใหม่และความคิดใหม่ย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นเมื่อคำที่มีอยู่ในภาษาไทยแต่เดิมไม่เพียงพอในการสื่อสารความหมายจึงต้องสร้างคำใหม่ขึ้น (ประยูร ทรงศิลป์, 2553, น. 75) สุวัฒน์ชัย คชเพต และรัตนชัย ปรีชาพงศ์กิจ (2566, น. 426-427) กล่าวถึงการสร้างคำขึ้นใหม่ว่า แต่เดิมหากไม่นับวิธีการสร้างคำจากการยืมคำในภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยเรายังมีวิธีการเพิ่มคำใช้ด้วยการสร้างคำ “ด้วยวิธีเทศ” เป็นอีกวิธีการหนึ่งซึ่งวิธีเทศนี้เองมีสองแบบที่ภาษาไทยเรานำมาใช้คือ 1) วิธีสมาสสนธิ จึงทำให้เราได้คำสมาสในภาษาไทย (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2548, น. 64-69) เช่น คำว่า กาญจนภิเษก รัชดาภิเษก เป็นต้น และ 2) วิธีการผสมคำหรือประสานคำ ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า การแผลงคำของภาษาเขมรและภาษาบาลีสันสกฤต มีวิธีการผสมคำหรือประสานคำ เช่น วิธีเติมหน้าศัพท์ เช่นเติม /ป-/ เข้าหน้าศัพท์ /-ราบ/ กลายเป็นคำว่า “ปราบ” วิธีเติมกลางศัพท์ เช่น คำว่า “จ่าย” เติม /อำ+น/ กลายเป็นคำว่า “จำหน่าย” และวิธีเติมท้ายศัพท์ เช่น /-กร/ เติมท้ายศัพท์ในคำว่า “พิธี” กลายเป็นคำว่า “พิธีกร” นอกจากวิธีเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีอีกวิธีการสร้างคำอีกวิธีหนึ่ง คือ “ด้วยวิธีไทย” ซึ่งมี 4 แบบด้วยกัน คือ 1) วิธีการแปลงคำ วิธีนี้จะใช้หน่วยเสียงสำคัญในภาษาไทยแค่หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์เท่านั้น โดยคำที่ใช้วิธีการแปลงคำจะมีหน่วยเสียงสำคัญดังกล่าวแตกต่างกันเพียง 1 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่ต่างกันจะทำให้เกิดคำใช้ขึ้นใหม่ในภาษา และมีลักษณะเด่นของคำแต่ละคู่เป็นคำที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกัน (Semantically related) เช่น คำว่า “เกี่ยว-เคียว” “เกี่ยว” เป็นคำกริยา แปลว่า “ตัด” ส่วนคำว่า “เคียว” เป็นคำนามแปลว่า “เครื่องเกี่ยวข้าวและหญ้ามีลักษณะเป็นรูปโค้ง” จากตัวอย่างทำให้เห็นว่าคำทั้งคู่มีความแตกต่างกันเพียง 1 หน่วยเสียง “เกี่ยว-เคียว” ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น แต่ลักษณะเด่นของคำทั้งคู่เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกัน (ราตรี ธีนวารช, 2551, น. 4) 2) วิธีการประสมคำ วิธีนี้ใช้คำที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาเรียงต่อกันได้

คำที่มีความหมายใหม่ เช่น แม่น้ำ กับข้าว รถไฟ เป็นต้น 3) วิธีการซ้อนคำ วิธีนี้จะใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกันหรือตรงข้ามกัน ตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาวางเรียงต่อกันและได้คำที่มีความหมายใหม่ เช่น ไกล่ชิด เร็วไว ดีชั่ว ภาชีอากร เป็นต้น 4) วิธีการซ้ำคำ วิธีนี้เป็นวิธีการสร้างคำขึ้นใช้ใหม่โดยใช้คำเดิมเดิมเข้าไปจะได้คำใหม่ซึ่งมีความหมายต่างกับคำเดิม ในภาษาไทยจะนิยมใช้เครื่องหมายไม้ยมก /-ๆ/ เติมลงไปแสดงการซ้ำคำ เช่น ทำเร็วๆ พูดดังๆ เขียนดีๆ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า เมื่อศึกษาวิเคราะห์การสร้างคำที่มีใช้ในภาษาไทยอาจแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ วิธีเทศกับวิธีไทย วิธีเทศ ได้แก่ วิธีสมาสและวิธีแผลงคำ ส่วนวิธีไทยมี 4 วิธี ได้แก่ วิธีแปลงคำ วิธีประสมคำ วิธีซ้อนคำ และวิธีซ้ำคำ ด้วยเหตุนี้ วิธีการสร้างคำดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาจึงกลายเป็นสาเหตุของความจำเป็นเพราะต้องการสร้างคำให้มีใช้เรียกสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในภาษาตามการเปลี่ยนแปลงของความหมายในระดับคำ

6.2 การยืมจากภาษาอื่น โดยปกติแล้วเรามีการยืมคำจากภาษาอื่นๆ ในหลายวงความหมาย เช่น อาหาร เรายืมจากภาษาจีน ในคำว่า “กวยเตี๋ยว” “ซาลาเปา” “เต้าหู้” ฯลฯ ในภาษาญี่ปุ่น เช่น “อูด้ง” “ราเม็ง” “ซูชิ” ฯลฯ หรือคำยืมจากภาษาอังกฤษในวงความหมายด้านเครื่องสำอาง เช่น “มอยซ์เจอร์โรเซอร์” “เซรั่ม” “มาสคาร่า” “ลิปสติก” จากที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมาจะเห็นว่า สาเหตุหนึ่งคือการมีอิทธิพลมาจากภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้การรับภาษาอื่นโดยการยืมภาษาเข้ามาปะปนในภาษาไทยนั้นมาจากเหตุผลของความจำเป็นไม่ว่าจะจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรมประเพณี การค้าขาย การสงคราม การศึกษา หรือแม้กระทั่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นสาเหตุสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางภาษาว่ามีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยเช่นไร (มัลลิกา มาภา, 2559, น. 19)

6.3 การเปลี่ยนความหมายของคำที่มีอยู่แล้วในภาษา มีสาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีการมีชื่อใหม่ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมถึงการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นผลให้เกิดปัจจัยสำคัญที่ต้องทำให้เกิดการหาชื่อเรียกสิ่งใหม่ๆ ทั้งนี้ ดุษฎีพร ชำนิโรศานต์ (2558) ได้ให้ความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงความหมายอาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การพิจารณาความหมายของคำโดยตรง เช่น ในคำว่า “สินสอด” สมัยหนึ่งมีความหมายว่า “สินบน” แต่ปัจจุบันมีความหมายถึง “เงินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหญิงที่จะแต่งงานเป็นค่าน้ำนม ข้าวบ้อน (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1234) จะเห็นได้ว่าคำว่า “สินสอด” มีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิม และ 2) การพิจารณาจากบริบทของคำ ทั้งนี้ เป็นเพราะคำอาจปรากฏในบริบทที่ต่างไปจากเดิม เมื่อปรากฏในบริบททั่วไปก็จะมี ความหมายกว้างๆ แต่เมื่อมีที่ใช้น้อยลง คำนั้นก็มีความหมายแคบเข้า ในทางตรงข้ามหากคำหนึ่งเคยใช้แต่ในบริบทเฉพาะก็จะมี ความหมายแคบ แต่เมื่อมีที่ใช้นั้นก็จะมี ความหมายกว้างออกเช่นกัน

ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทย โดยพิจารณา

เปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม

ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม ซึ่งผู้เขียนเสนอว่ามี 2 ด้าน ดังนี้

1. ผลที่เกิดกับขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย

ผลที่เกิดกับขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย (Changes in range of meaning) สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงทางความหมายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ความหมายแคบเข้า (Semantic reduction) ความหมายแคบเข้า คือ การที่คำศัพท์มีขอบเขตของความหมายลดลงจากเดิม เช่น ในภาษาไทย คำว่า “ขบ” เดิมมีความหมายว่า “กัด” เช่น “งูขบ” “หมาขบ” “ยุ้งขบ” เป็นต้น แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายของอาการที่ใช้ฟันหน้ากัดเท่านั้น เช่น “ขบเม็ดแดงโม” ทั้งนี้ ดุษฎีพร ชำนิโรศานต์ (2558, น. 46) กล่าวว่า ความหมายแคบเข้าอาจเกิดการละส่วนขยาย เช่น คำว่า “สันดาน” ในภาษาไทยเคยมีความหมายทั่วไป หมายถึงอุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด ไม่ว่าจะไปในทางดีหรือไม่ดี หากจะเฉพาะเจาะจงลงไปจะต้องมีส่วนขยาย เช่น “สันดานดี” “สันดานเสีย” ฯลฯ แต่ในเวลาต่อมาแม้จะไม่ปรากฏส่วนขยาย คำว่า “สันดาน” ก็มีความหมายแคบเข้าว่าเป็น “อุปนิสัยที่ไม่ดีที่มีมาแต่กำเนิด” เช่นเดียวกับคำว่า “อ้วนพี” ที่ปัจจุบันเราไม่ใช้คำว่า “พี” ในความหมายว่า “อ้วน” จึงทำให้ความหมายของ “พี” หายไป ในทำนองเดียวกัน สุริยา รัตนกุล (2555, น. 256) ได้ยกตัวอย่างคำว่า “ฝอยทอง” เป็นตัวอย่างของความหมายแคบเข้า โดยอธิบายว่าทองคำที่ช่างทองชักเป็นเส้นๆ เวลาจะทำสร้อยทองหรือทำแบบลวดลายต่างๆ นั้นไม่เรียกว่า “ฝอยทอง” แต่กลับเรียกว่าลวดทอง ทั้งที่คำว่า “ฝอย” ใช้เรียกสิ่งที่เป็นเส้นเล็กๆ แต่ “ฝอยทอง” จะใช้ในความหมายของชื่อขนมชนิดหนึ่งทำด้วยไข่แดงผสมไข่น้ำค้ำเล็กน้อยใส่กรวยโรยเป็นเส้นเล็กๆ ในน้ำเชื่อมเดือดๆ และจับเป็นแพแทนความหมายเดิม ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตได้ว่าผลของการเปลี่ยนแปลงความหมายของภาษาโดยมีปัจจัยด้านเวลาจากช่วงเวลาหนึ่งสู่ช่วงเวลาหนึ่งจะทำให้ขอบเขตของความหมายในคำภาษาไทยแคบลง อาจเกิดจากสาเหตุของวิถีชีวิต คุณสมบัติของอรรถลักษณะ (Semantic feature) ในคำที่เปลี่ยนไปลดลงหรือแคบลง

1.2 ความหมายกว้างออก (Semantic extension) ความหมายกว้างออก คือ การที่คำมีความหมายกว้างออกไปกว่าเดิม เช่น ในภาษาไทยสมัยก่อนคำว่า “อา” หมายถึง น้องสาวของพ่อ ใช้คู่กับ “อาว” หมายถึง น้องชายของพ่อ แต่ในปัจจุบันไม่ใช้คำว่า “อาว” แล้ว คงเหลือแต่คำว่า “อา” ซึ่งมีความหมายหมายถึงทั้งน้องสาวและน้องชายของพ่อ (นันทนา วงษ์ไทย, 2555, น. 76) ความหมายกว้างออกไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับคำทั่วไปเท่านั้น แต่ยังเกิดกับชื่อเฉพาะ (Proper names) หรือชื่อสินค้า (Brand names) โดยนำมาใช้เรียกสิ่งอื่นในประเภทรูปแบบนั้นทั้งหมด เช่น “ปีโป้” ใช้ในความหมายของขนมเจลาตินทุกชนิด ซีร็อกซ์ (Xerox) ใช้เรียกเครื่องถ่ายเอกสาร หรือที่ยังคงเห็น

การใช้อย่างชัดเจนเลยคือ “มามา” ใช้เรียก “บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป” ในทุกๆ ยี่ห้อ เป็นต้น นอกจากนี้ ความหมายยังเกิดการขยายออกด้วยการใช้ในเชิงเปรียบเทียบอีกด้วย หรือที่เรียกในทางอรรถศาสตร์ว่า “การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์” (Metaphorical extension) ในงานวิจัยของ ศุภชัย ต๊ะวิชัย” (2556, น. 35) เรื่องการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย ได้แสดงให้เห็นความหมายกว้างออกโดยการขยายความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor) ตามแนวคิดกระบวนการขยายความหมายด้วยวิธีอุปลักษณ์ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ดังเช่น 1) “ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดีสำหรับคนเริ่มบ้านนาฬิกาแล้วมีกำลังทรัพย์พอสมควรครับ ราคาน่าจะราวๆ 18-20K (หลังลดแล้วนะ) มือสองหากันได้ราวๆ 16K” 2) “เท่าที่ดูจากเอกสารที่ส่งมาให้ (หลังเพิ่มทุนแล้ว) ไม่ทำให้ดีขึ้นหรือแย่ลงในเชิงผลตอบแทนเลย” 3) “ชื่นชมตำรวจ สน.หนองแขม มั๊กมั๊ก...(เข้ามาดูกันเขาทำอะไร) ไซ่ครับ คุณ จชกท. ต้องการจะสื่ออะไรอะครับ ตอนแรกเหมือนจะชม (ตอนหลัง)เหมือนว่า เอ๊ะงงๆ บ้านผมอยู่สาย 2 ด้วยดีครับ เห็นตั้งด่านบ่อยมาก” จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยเกิดการขยายความหมายกว้างออกเชิงเปรียบเทียบส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย ดังคำว่า “หลัง” ในตัวอย่างที่ 1-2 เป็นการเปรียบเทียบราคา/ทุน ซึ่งเป็นมโนทัศน์นามธรรมของการถ่ายโยงความหมายสู่ของเหลวในภาษาขณะที่สามารถเพิ่มหรือลดลงได้ในลักษณะการมองแนวคิด ส่วนตัวอย่างที่ 3 คำว่า “หลัง” เป็นการเปรียบเทียบช่วงเวลาของเหตุการณ์เป็นวัตถุที่แบ่งออกเป็นสองช่วง ได้แก่ตอนแรกกับตอนหลัง ซึ่งทำให้ผู้ใช้ภาษาเข้าใจมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมได้มากยิ่งขึ้นว่า “หลัง” สัมพันธ์กับ “เวลา” ได้เช่นไร

2. ผลที่เกิดกับการเปลี่ยนแปลงในการประเมินทางความหมาย

ผลที่เกิดกับการเปลี่ยนแปลงในการประเมินทางความหมาย (Changes in meaning of evaluation) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ความหมายเปลี่ยนไปในเชิงบวก (Semantic elevation) การเปลี่ยนแปลงความหมายชนิดนี้มีลักษณะ คือ ความหมายเดิมของคำมีความหมายธรรมดาหรือความหมายสื่อไปในทางลบ แต่ต่อมาความหมายกลับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (ปราณี กุลละวณิชย์, 2545, น. 350) เช่นคำว่า “เหี้ย” ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีความหมายธรรมดาว่า “ที่อยู่อาศัย” ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบันคำว่า “เหี้ย” มีความหมายถึง “ถิ่นกำเนิด” (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1347) นอกจากนี้คำว่า “เหี้ย” ยังมีความหมายแฝงของคำนี้ว่า “ความอบอุ่น” ดังที่ใช้ในงานเลี้ยงพบปะสังสรรค์ของโรงเรียนต่างๆ ที่เรียกว่า “งานคืนสู่เหี้ย” เป็นต้น

2.2 ความหมายเปลี่ยนไปในเชิงลบ (Semantic degradation) การเปลี่ยนแปลงของความหมายเช่นนี้ คือ ความหมายเดิมธรรมดาหรือดีแต่กลับเปลี่ยนไปมีความหมายในทางลบ นันทนา วงษ์ไทย (2555, น. 77) กล่าวว่า ความหมายเปลี่ยนไปในทางเชิงลบ หมายถึง การที่คำศัพท์

มีความหมายไม่สุภาพหรือแย่ลงกว่าเดิมซึ่งอาจทำให้คำศัพท์นั้นๆ กลายเป็นคำต้องห้ามไปเลยก็ได้ เช่น คำว่า “กู” ในสมัยโบราณเป็นคำแทนตนเองตามปกติ แต่ในปัจจุบันทราบกันดีว่าไม่ใช่คำนี้ ต่อหน้าผู้ที่เราไม่สนิทสนมหรือต่อหน้าผู้ใหญ่ เพราะเป็นคำไม่สุภาพ ปรานี กุลละวณิชย์ (2545, น. 351) ได้ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของความหมายจากการศึกษาเปรียบเทียบภาษาข้ามสมัย ระหว่างสมัยสุโขทัยกับสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 2 ในบรรทัดที่ 8-9 ว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้**มก**ทาน **มก**ทรงศีล**มก**โอยทาน” และใน บรรทัดที่ 19-20 ว่า “ใครจก**มก**เหล่นเหล่น ใครจก**มก**หรวหรว” จากตัวอย่างการใช้คำว่า “มก” /mak/ ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า “มก” มีความหมายว่า “ชอบ” ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบัน คำว่า “มัก” มีความหมายไปในทางลบ เช่น “เขา**มัก**มาก” ในที่นี้ “มัก” ไม่ได้มีความหมายว่า “ชอบ” แต่มีความหมายว่า “โลภ” อุลแมนน์ (Ullmann, 1970) ได้กล่าวถึงสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คำมีความหมายเปลี่ยนไปในเชิงลบเป็นเพราะการมีอคติต่อชนชั้นหรืออาชีพบางอย่าง เขาได้ยกตัวอย่างคำในภาษาฝรั่งเศส เช่น คำว่า “Villain” ซึ่งปัจจุบัน แปลว่า น่าเกลียด เนื่องจากคำนี้มีที่มาจากภาษาละติน “Villanus” ที่หมายถึงคนที่อาศัยอยู่ในฟาร์ม นอกจากการมีความหมายเปลี่ยนไปในเชิงบวก และความหมายเปลี่ยนไปในเชิงลบดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีคำอีกพวกหนึ่งซึ่งอุลแมนน์เรียกว่า “Middle terms” เป็นคำกลุ่มพิเศษที่โดยตัวของมันเองมีความหมายกลางๆ แต่จะมีความหมายเปลี่ยนไปในเชิงลบหรือความหมายเปลี่ยนไปในเชิงบวกตามบริบทการใช้ ผู้เขียนยกตัวอย่างในคำว่า “โชค” และ “เคราะห์” สองคำนี้จัดเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายกลาง (Middle terms) แต่คำว่า “โชค” จะมีความหมายเปลี่ยนไปในเชิงบวกมากขึ้น เนื่องจากมักใช้กับสิ่งที่ดี เช่น โชคดี มีโชค ตรงข้ามกับคำว่า “เคราะห์” จะมีความหมายเปลี่ยนไปในเชิงลบมากขึ้น เนื่องจากใช้กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ดี เช่น เคราะห์ร้าย เคราะห์กรรม เป็นต้น นอกจากนี้ คำว่า “ประทับใจ” ก็จัดเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายกลาง (Middle terms) หมายถึง เหตุการณ์หรือบุคคลที่อยู่ในความรู้สึก ความทรงจำ แต่มักใช้ในความหมายที่ดี จึงมีการเปลี่ยนไปในเชิงบวก ดังนั้น ภาษาที่ยังใช้อยู่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงที่ผู้เขียนกล่าวไปทั้งหมดจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วนของความหมายในระดับคำ โดยได้กล่าวถึงสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้ความหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงและผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของภาษา

สรุป

การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอผ่านมากล่าวถึง 2 ประเด็นหลัก คือ 1) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และ 2) ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม ซึ่งพบว่าเกิดจาก 6 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุทางด้านภาษา 2) สาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ 3) สาเหตุทางด้านสังคม 4) สาเหตุทางจิตวิทยา 5) สาเหตุจากอิทธิพล

จากภาษาต่างประเทศ และ 6) สาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีชื่อใหม่ ทั้ง 6 สาเหตุนี้ส่งผลให้เกิดความหมายของคำเดิมกับคำใหม่เกิดการนำไปใช้ที่ต่างกัน ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อคำเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย จึงพบว่ามีผลอยู่ 2 ด้าน คือ 1) ผลที่เกิดกับขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ได้แก่ ความหมายแคบลงและความหมายกว้างออก โดยมีปัจจัยด้านเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางความหมายโดยเฉพาะความหมายกว้างออกส่งผลให้ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงความหมายเกิดการขยายออกด้วยการใช้ในเชิงเปรียบเทียบที่เรียกว่า “การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์” และ 2) ผลที่เกิดกับการเปลี่ยนแปลงในการประเมินทางความหมาย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงบวกและความหมายเชิงลบ ซึ่งเกิดจากการประเมินของผู้ใช้ภาษาและบริบททางภาษาที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะความหมายเชิงลบที่อาจทำให้คำศัพท์นั้นกลายเป็นคำต้องห้ามหรือคำที่ควรหลีกเลี่ยงที่จะนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กรกฤช มีมงคล. (2564). การเปลี่ยนแปลงด้านอรรถศาสตร์ของ “ฤ”. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร. รัษฎบุรี*, 2(1), น. 28-38.
- แก้วใจ จันท์เจริญ. (2532). *คำรึ้นหูในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2558). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2559). *ภาษากับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ดิษฐ์ ศรีนราวัฒน์ (2548). คำต้องห้ามและการใช้คำเลื่อง. ใน *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาภาษากับสังคม* (น 98.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดุขฎีพร ชำนิโรค. (2558). *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทนา วงษ์ไทย. (2561). *ภาษาและความหมาย*. กรุงเทพฯ: เค. ซี. อินเตอร์เพรส.
- นันท์วัฒน์ เนตรเจริญ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2558). การแปลถ้อยคำต้องห้ามที่ใช้เน้นความหมายในวรรณกรรมเรื่อง *The Catcher in the Rye*. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silapakorn University*, 8(3), น. 169-184.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2553). *หลักและการใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

- ปราณี กุลละวณิชย์. (2545). การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายในภาษาไทย. ใน *เอกสารสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช* (น. 348-351). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2548). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มัลลิกา มาภา. (2559). สาเหตุที่ภาษาต่างประเทศเข้ามาปนภาษาไทย. ใน *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย* (น. 19). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ราตรี ฉันทวารช. (2551). *การสร้างคำภาษาไทยในสมัยอยุธยา: วิธีสร้างคำประสม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2555). ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ. ใน *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาทฤษฎีภาษาศาสตร์* (น. 74). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2556). *ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2556). การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย. ใน *การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 9 การวิจัยสู่ประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2*. (น. 24-41). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สังวาล คงจันทร์. (2545). ภาษาน่ารู้: คำเลียง. *วารสารวรรณวิทัศน์*, 2, น. 154-158.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สุริยา รัตนกุล. (2555). *อรรถศาสตร์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวัฒน์ คชเพต และรัตนชัย ปรีชาพงศ์กิจ. (2566). “การประสมคำ”: ความหมายของคำและข้อสังเกตบางประการจากมุมมองการศึกษาคำประสมในภาษาไทยด้วยวิธีการสร้างคำแบบไทย. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 17(3), น. 419-436.
- อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2555). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2540). *ภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Croft, W. (2000). *Explaining Language Change an Evolutionary Approach*. Longman: Pearson Education.
- Hymes, D. (1964). *Language in Culture and Society*. New York: Harper and Row.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press.
- Ullmann, S. (1970). *Semantics: An introduction to the science of meaning*. Oxford: Basil Blackwell.